

Participatiecoöperaties laten gemeenten besparen op re-integratie

[Guus Koster](#), [Karin Vosters](#), [Alfred Griffioen](#)

(auteurs zijn actief bij de Coöperatie expert, info@cooperatieexpert.nl)

In steeds meer gemeenten ontstaan participatiecoöperaties: samenwerkingen van bewoners die collectief ondernemen, vaak in de eigen buurt. Betrokkenen zijn afhankelijk van een uitkering en kunnen binnen een dergelijk collectief met meer gemak hun talenten inzetten terwijl ze relevante vaardigheden verder ontwikkelen. De activiteiten zijn heel divers: van wijkrestaurant, tuinbouw, atelier tot schoonmaakbedrijf.

De coöperaties krijgen vaak ondersteuning van een maatschappelijke organisatie en werken soms ook volledig zelfstandig. Het concept sluit aan bij de doelstellingen van de Participatiewet en stelt gemeenten ook voor uitdagingen. Want hoe verhoudt dit initiatief zich tot de wet- en regelgeving?

De participatiecoöperatie vergroot zelfredzaamheid

In Breda zijn twee participatiecoöperaties actief. De ene coöperatie – de Vrije Uitloop U.A. – ondersteunt buurtbewoners die binnen de coöperatie hun eigen bedrijfjes opzetten. Van tuinonderhoud en naaiatelier tot persoonlijke coaching. De leden werken met behoud van hun uitkering. In de Bredase wijk Geeren-Zuid is er de koepelcoöperatie ONS waar buurtbewoners werken binnen meerdere coöperaties: ONS Coöperatief (restaurant voor eten, werken en vergaderen), ONS Atelier (herstel en verkoop van tweedehandskleding) en ONS Land (stadslandbouw).

De participatiecoöperaties bieden kansen voor burgers die sociaal en coöperatief willen ondernemen. Door de sterke lokale verbondenheid kunnen de leden het vertrouwen in zichzelf en elkaar vergroten. Met de inkomsten biedt de coöperatie training, coaching en een kleine vrijwilligersvergoeding. Soms betaalt de coöperatie een deel van de inkomsten terug aan de gemeente.

Kansen en uitdagingen voor gemeenten

De regels bieden volgens staatssecretaris Jetta Klijnsma (Sociale zaken en Werkgelegenheid) meerdere opties aan gemeenten om bijstandsgerechtigden financieel onafhankelijk te maken. De grootste uitdaging voor de gemeente is om ruimte te geven en op de eigen handen te gaan zitten?? Snap iedereen tweede deel van de zin?. Burgers zelf en in het samenwerkingsverband te laten uitvinden wat voor hen werkt. De gemeente Breda geeft de startende ondernemers ruimte door hen vrij te stellen van sollicitatieplicht en andere re-integratie verplichtingen.

Het wringt soms als deelnemers binnen de coöperatie winst maken met hun activiteiten. Als gemeenten de inkomsten verrekenen met de uitkering vervalt de (financiële) prikkel. En hoe laat je een initiatief los als je tegelijkertijd moet toezien op de legitimiteit van de uitkeringen die verstrekt worden.

Een andere uitdaging is de verhouding van deze initiatieven de eigen re-integratieprojecten van gemeenten en het lokale sociaal werkbedrijf. Ook dat vraagt om loslaten terwijl de participatiewet de gemeente de verantwoordelijk geeft om mensen te ondersteunen naar werk.

Gemeenten doen er goed aan initiatiefnemers te ondersteunen vanuit de initiatiefnemers en de doelstellingen die zij zichzelf hebben gesteld. Initiatieven die aan de uitgangspunten van de Participatiewet voldoen kan de gemeente tussentijds toetsen en ondersteuning bijstellen; een omgekeerde toets die de doelstellingen van de initiatiefnemers leidend maakt in plaats van de beleidsdoelstellingen van de gemeente. Dat vergroot de samenwerking op vertrouwen en bereidheid van initiatiefnemers om zich in de verantwoordelijkheden van de gemeente te verplaatsen.

Succesfactoren

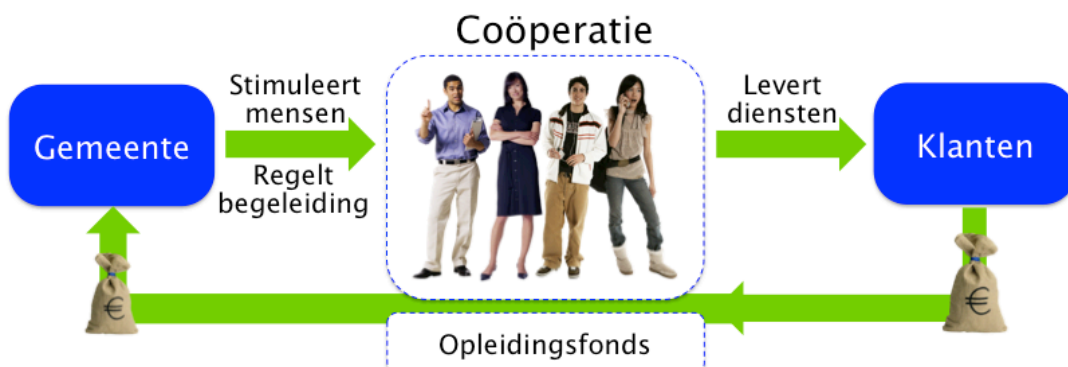
Het succes van een coöperatie valt of staat met de manier waarop de coöperatie is georganiseerd. Het werken vanuit gelijkwaardigheid en gezamenlijke verantwoordelijkheid vraagt om begeleiding die gericht is op vergroten van het zelf organiserend vermogen van de deelnemers. Als de initiatieven werkelijk de ruimte krijgen en nemen om te ondernemen dan is de kans groter dat zij de gewenste communicatieve en coördinerende vaardigheden ontwikkelen. De ervaring leert dat pareltjes komen bovendien door ruimte te geven en stug doorgaan.

De winst

In Breda mag de coöperatie de winst besteden aan het bevorderen van de deskundigheid van de ondernemers van de coöperatie. Denk aan leren profileren, verkopen, netwerken en financiële administratie. Boven een bepaald bedrag wordt de winst terugbetaald aan de gemeente, die dat verrekent met eigen kosten voor de uitingen.

De Vrije Uitloop creëert persoonlijke spaarpotten om per deelnemer cursussen, onkosten en noodzakelijke privékosten te betalen. Het vormt een financiële prikkel voor de ondernemers. Momenteel is er trouwens discussie over de vraag of een deelnemer met een bijstandsuitkering van dat geld bijvoorbeeld ook een koelkast kan kopen, in plaats van daarvoor bijzondere bijstand te moeten aanvragen.

Bij ONS staat niet het individuele ondernemerschap centraal. Op basis van artikel 31 van de Participatiewet krijgen deelnemers voor het aantal uren dat ze zich inzetten een premie en onkostenvergoeding van de coöperatie. Ook vloeit een deel van de winst terug naar de gemeente.

Bovenal is de winst voor de deelnemers van de twee coöperaties in Breda de waardering en voldoening die zij ervaren in het actief een bijdrage leveren en serieus genomen worden zonder dat elkaar aanspreken op verantwoordelijkheden meteen harde consequenties heeft. De deelnemers ontwikkelen zich tot ondernemers en helpen elkaar. De gemeente hoeft minder tijd en geld te steken in de re-integratie van mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt en kan middelen zo meer mensen aan het werk helpen.

Kwantitatieve resultaten

De Coöperatie expert heeft in de afgelopen twee jaar meer dan 20 participatiecoöperaties helpen oprichten en heeft nu bij het gros van deze groepen onderzoek gedaan naar de eerste resultaten. Eén ervan is intussen omgevormd naar een vereniging, omdat de nadruk toch lag op vrijwillige activiteiten in plaats van betaald werk. De overige coöperaties bestaan nog.

Het aantal leden in deze beginfase schommelt nog tussen de drie en de acht. Het vinden van de juiste leden wordt als één van de lastigste zaken beschouwd, samenwerking met de gemeente lijkt hier het sleutelwoord te zijn. Om betaalde activiteiten te krijgen helpt het als de deelnemers middelen tot hun beschikking hebben: een fietsenwerkplaats, klussendienst of een restaurant helpen deelnemers om meer te bieden dan enkel hun eigen inzet.

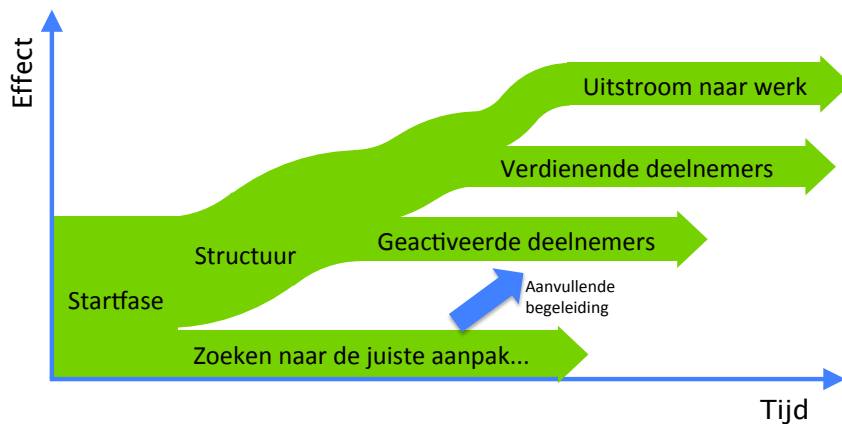
Het hebben van gezamenlijke middelen of een gezamenlijke opdrachtenstroom helpt ook om cohesie in de groepen te krijgen. Bij die initiatieven waar de leden hun afzonderlijke ondernemingen hebben, is de gemeenschapszin en betrokkenheid kleiner. En dus ook de onderlinge steun.

Uit het onderzoek van de Coöperatie expert blijkt ook dat de verdienste per werkzaam lid in het begin nog laag is: bij coöperaties die net op gang komen is dat gemiddeld 300 euro per lid op jaarbasis, voor coöperaties die al verder zijn kan dit oplopen tot gemiddeld 3000 euro per lid op jaarbasis. Dat is logisch, want de meest succesvolle leden stromen door naar een reguliere baan of zelfstandig ondernemerschap. Deze positieve uitstroom is bij een aantal coöperaties al op gang gekomen. Vaak blijft de coöperatie zijdelings ondersteunen.

In Breda zijn acht deelnemers van ONS Coöperatief uitgestroomd naar werk of een opleiding. De coöperatieven besparen daardoor € 100.000 op de uitkeringen van de gemeente. Een gedeelte van de winst gaat terug naar de gemeente.

Vrijwel alle coöperaties hebben een vorm van begeleiding, gefinancierd door de gemeente, een woningcorporatie of een ander sociaal initiatief. In het begin is dit nodig voor de opzet, vervolgens voor de intake van nieuwe deelnemers en voor de administratieve taken.

In het algemeen zien we dat de coöperaties hun tijd nodig hebben om te komen tot eerst geactiveerde deelnemers, dan verdienende deelnemers en uiteindelijk uitstroom naar werk. Coöperaties die nog zoekende zijn kunnen over het algemeen met de juiste begeleiding een stadium verder geholpen worden.

Conclusie

Werkervaring opdoen in een coöperatie is een goede manier om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt terug te brengen in het arbeidsproces. Ze kunnen in een veilige omgeving proeven aan het zelfstandig ondernemerschap, of in een gemeenschappelijk bedrijf werkervaring opdoen. Werken in een coöperatie geeft daarbij meer eigenaarschap, onderling begrip, steun en motivatie dan bij een willekeurig bedrijf.

Voor gemeenten vormen coöperaties een extra instrument om hun participatie-doelstellingen te bereiken. Het vraagt een actieve rol van de gemeenten om de juiste mensen naar de coöperatie te leiden en begeleiden. Ruimte om de inspanningen te vertalen in een kleine financiële prikkel voor de deelnemers helpt enorm. En begeleiding aan de leden en middelen voor ondersteuning van de groep als geheel, voor huisvesting, gereedschap en leren samenwerken.

De mate waarin de coöperatie tot activiteit weet te komen bepaalt het succes. Zodra er leden aan het werk zijn komen er inkomsten, is er kans op uitstroom en trekt de coöperatie meer deelnemers aan. Na twee of drie jaar kan die uitstroom substantieel worden, zo bewijzen de coöperaties in Breda.

Initiatiefnemer Alfred Griffioen van de Coöperatie expert verwoordt het als volgt: “Door samen te werken in een coöperatie geef je niet alleen de leden een structuur waarbinnen ze kunnen ondernemen, maar creëer je ook een krachtige impuls in een wijk. Wij zien dit keer op keer. Door de lokale activiteit van de coöperatie is het zichtbaar dat mensen weer mee kunnen doen, en hun vaardigheden kunnen ontwikkelen.”